

Міністерство освіти і науки України
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНІ управління та адміністрування
Факультет життєдіяльності, природокористування і туризму
Кафедра туризму

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до виконання магістерських робіт студентами денної та
заочної форм навчання

напряму підготовки	24 „Сфера обслуговування”
спеціальності	242 „Туризм”
ОКР	„Магістр”

Укладачі: П.Ф.Коваль, к.е.н., доц.;;
Н.О.Алешугіна, к.е.н., доц.

Чернігів 2017

Методичні рекомендації розглянуто та схвалено на засіданні кафедри туризму (протокол № 1 від 28 серпня 2017 р.).

Методичні рекомендації до виконання магістерських робіт студентами денної та заочної форм навчання напряму підготовки 24 „Сфера обслуговування”, спеціальності 242 „Туризм”, освітньо-кваліфікаційного рівня „Магістр” / Укл.: П.Ф.Коваль, Н.О.Алешугіна. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. - 36 с.

Укладачі: Коваль Петро Федорович, завідувач кафедри туризму ЧДІЕУ,
к.е.н., доцент;
Алешугіна Наталія Олександрівна, к.е.н., доцент.

Рецензент: Гонта Олена Іванівна, д.е.н., професор ЧНТУ

ВСТУП

Підготовка спеціалістів за спеціальністю 242 „Туризм” базується на Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Положенні про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), галузевих стандартах вищої освіти з підготовки фахівців.

Методичні рекомендації розроблено відповідно до вимог Галузевого стандарту вищої освіти України щодо засобів діагностики якості вищої освіти та Галузевого стандарту вищої освіти з галузі знань „Сфера обслуговування” освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» спеціальності „Туризм” спеціалізації “Туризмознавство”. При підготовці Методичних рекомендацій укладачі орієнтувались на кращі аналогічні розробки провідних вузів України, які здійснюють підготовку спеціалістів за напрямом „Туризм”.

Виконання і захист магістерської роботи є загальнодержавним методом комплексної діагностики рівня професійних знань, умінь та навичок студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр” у процесі державної атестації випускників вищого навчального закладу.

У методичних рекомендаціях викладено основні положення та вимоги до цілей, завдань та змісту дипломної роботи, її підготовки та оформлення, наукового керівництва, підготовки до захисту, процедури захисту, критеріїв оцінки.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Дипломна робота магістра є самостійно виконаним науковим дослідженням студента і завершальним етапом його навчання у вищому навчальному закладі. Вона підводить підсумки теоретичного навчання і здобутих практичних умінь та навичок за весь період підготовки студентів за спеціальністю „Туризм”.

Магістерська робота виконується відповідно до вимог та напрямів наукових досліджень, що виконуються на випусковій кафедрі, і має засвідчити професійну зрілість випускника, виявити його спеціальну та загальнонаукову підготовку, вміння застосовувати методи наукового дослідження для вирішення науково-практичних завдань у сфері туризму.

Метою виконання магістерського дослідження є:

- систематизація, закріплення, розширення та застосування теоретичних та практичних знань при вирішенні конкретних науково-дослідних завдань;
- розвиток навичок самостійної роботи, оволодіння методикою дослідження та проведення експериментів при вирішенні наукових проблем;
- діагностика рівня підготовленості студента до професійної практичної або науково-дослідної діяльності;
- вирішення професійно-орієнтованої проблеми, що ґрунтується на комплексному опануванні прикладного матеріалу та результатах власних досліджень практичної ситуації, послідовному викладенні рекомендацій щодо вдосконалення управління підприємствами туристичної індустрії.

Під час виконання магістерської роботи відповідно до кваліфікаційних вимог *випускник повинен виявити:*

- знання загальнотеоретичних, загальноекономічних, професійно орієнтованих і спеціальних дисциплін, які розкривають теоретичні основи та практичні аспекти розвитку туристичної сфери;
- вміння відбирати, систематизувати та обробляти інформацію згідно з метою дослідження;
- вміння робити наукові висновки та формувати конкретні пропозиції щодо вдосконалення управління реальним досліджуванним об'єктом;
- вміння визначати і використовувати причинно-наслідкові зв'язки процесів та явищ у сфері туризму.

Дипломна робота магістра виконується згідно з тематикою, яка затверджується рішеннями кафедри туризму і висвітлює актуальні проблеми розвитку туристичного комплексу країни.

Вагомим критерієм якості роботи та професіоналізму майбутнього фахівця є виконання реальної дипломної роботи, тобто такої, що

виконана на конкретних матеріалах підприємства туризму або регіону щодо розвитку туризму.

Представлена до захисту дипломна робота магістра повинна бути логічною, доказовою, аргументованою і відповідати таким *вимогам*:

- засвідчувати відповідний рівень знань та професійної підготовки випускника з теоретичних основ та практичних питань розвитку сфери туризму;
- відобразити вміння випускника самостійно опрацьовувати літературні та інші джерела інформації, узагальнювати досвід провідних підприємств та установ майбутньої сфери діяльності;
- засвідчувати вміння самостійно вивчати поставлені питання, відбирати та об'єктивно аналізувати практичний матеріал, відповідно до цілей дослідження;
- засвідчувати вміння робити власні узагальнення і висновки, конкретні пропозиції з удосконалення діючої на підприємстві або в регіоні системи менеджменту на основі застосування елементів наукового дослідження і пошуку самостійного підходу до вирішення управлінських проблем;
- засвідчувати здатність критично мислити та вміння доводити власну точку зору;
- виявляти знання та професійні навички у застосуванні можливостей комп'ютерної техніки та сучасних інформаційних технологій;
- мати всі потрібні супровідні документи;
- бути оформленою згідно із встановленими вимогами і поданою до захисту у встановлені терміни.

До підсумкової державної атестації – захисту дипломної роботи – допускаються студенти, які склали іспити, заліки, захистили курсову роботу, звіти з практики, передбачені робочим навчальним планом з підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня 242 „Магістр з туризму”.

Кожна дипломна робота має бути оригінальною за характером і містити елементи досліджень із питань менеджменту, економіки, територіальної організації, маркетингу, технології у сфері туризму. Крім того, містити пропозиції щодо усунення негативних явищ в управлінській та фінансово-господарській діяльності, запобігання їх виникненню та рекомендації щодо удосконалення системи менеджменту на рівні підприємства, регіону, країни.

Сформовані під час підготовки дипломної роботи магістра результати досліджень, висновки і власні пропозиції виносяться студентом на захист в Екзаменаційній комісії (ЕК) на здобуття кваліфікації „Магістр з туризму”. На підставі захисту дипломної роботи

Екзаменаційна комісія (ЕК) вирішує питання про присвоєння її автору кваліфікації і видачу диплома магістра.

РОЗДІЛ 2

КЕРІВНИЦТВО ВИКОНАННЯМ ДИПЛОМНИХ РОБІТ

Керівництво дипломними роботами зі спеціальності 242 „Туризм” здійснюється викладачами кафедри туризму на підставі їх учбового навантаження.

Керівниками дипломних робіт можуть бути викладачі кафедри, котрі мають наукові ступені доктора або кандидата наук, вчені звання, або провідні викладачі, які здійснюють наукові дослідження відповідного напрямку.

За необхідності поряд із керівником дипломної роботи від кафедри може бути призначено консультанта-практика із числа спеціалістів установ чи підприємств, на матеріалах яких виконується робота.

Студент зобов'язаний при написанні дипломної роботи виконувати всі вказівки наукового керівника.

Наукове керівництво випускною кваліфікаційною роботою включає:

- оформлення науковим керівником завдання на дипломну роботу;
- надання допомоги студентові в розробці календарного графіка роботи на весь період виконання дипломної роботи;
- рекомендації по літературі, довідковим, архівним матеріалам і іншим джерелам з теми;
- проведення систематичних консультацій в ході виконання дипломної роботи;
- перевірку випускної кваліфікаційної роботи, оцінку її готовності до захисту;
- написання відгуку на випускну кваліфікаційну роботу;
- участь в роботі комісії із захисту студентом випускної кваліфікаційної роботи.

Час, що відводиться викладачеві на керівництво дипломною роботою, регламентований „Нормами часу навантаження професорсько-викладацького складу інституту”.

За відомості, викладені в роботі, порядок використання фактичного матеріалу та іншої інформації під час її виконання, за обґрунтованість і достовірність висновків і положень, що в ній захищаються, несе відповідальність безпосередньо студент та науковий керівник.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПО ВИКОНАННЮ ДИПЛОМНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Термін виконання дипломної роботи магістра становить 10 тижнів.

Процес виконання та підготовки до захисту дипломної роботи відбувається у кілька послідовних етапів.

1. Ознайомлення з рекомендованою тематикою дипломних робіт, затвердженою на кафедрі (додаток А). *Увага! Тематики можуть змінюватися!*

2. Вибір теми дипломної роботи. Студентам надається право вільного вибору теми. При цьому рекомендується керуватися власними дослідницькими інтересами, наявністю відповідних джерел, а також власними напрацюваннями, здобутими при написанні курсових робіт на попередніх курсах. При самостійному формулюванні теми дослідження необхідно враховувати, що вона має тісно пов'язуватися з практичними потребами конкретного фаху, а назва дипломної роботи повинна бути короткою, відповідати обраній спеціальності та суті дослідження.

Разом із вибором теми визначається база дослідження, на матеріалах якої буде виконуватися робота. Це повинно бути підприємство туристичної індустрії, готельно-ресторанного бізнесу, санаторно-курортного господарства, музейної справи, сфери розваг тощо будь-якої форми власності та організаційно-правової форми господарювання, яке є юридичною особою і має самостійну звітність. Можливе написання роботи на базі державних та установ місцевого самоврядування, громадських організацій, які беруть участь у регулюванні розвитку туризму. Діяльність обраного підприємства або установи повинна створювати можливість інформаційного забезпечення дослідження обраної проблеми. Це означає, що напрям та специфіка діяльності підприємства мають відповідати темі роботи, підприємство повинно мати необхідні матеріали за темою та порівняльні економічні показники за період не менше ніж за 3 роки.

Вибрана тема узгоджується з науковим керівником.

3. Подання відповідної заяви студента на ім'я завідувача кафедри (Додаток Б). Після вибору теми дипломної роботи студент подає заяву на ім'я завідувача кафедри туризму. Кафедра розглядає заяви студентів, уточнює теми з урахуванням напрямків наукової роботи кафедри, визначає актуальність тем і практичну значущість, можливість виявлення студентами комплексу знань, одержаних в університеті.

4. Обговорення з науковим керівником змісту дипломної роботи, графіку її виконання. Узгодження та затвердження у керівника плану дипломної роботи та календарного плану виконання певних етапів робіт (Додаток В). УВАГА! КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН РОЗДРУКОВУЄТЬСЯ НА ЗВОТНОМУ БОЦІ ЛИСТКА ІЗ ЗАВДАННЯМИ! На

період виконання дипломних робіт на кафедрі складається *графік консультацій наукових керівників*, згідно з яким забезпечується систематична співпраця студента і наукового керівника. Систематичні консультації допомагають дипломнику у виборі методів дослідження, контролі дотримання вимог до змісту й оформлення дипломної роботи, своєчасному усуненню відхилень та недоліків. Оперативне та уважне виконання рекомендацій керівника сприяє своєчасному поданню дипломної роботи, є запорукою успішного захисту.

5. Пошук потрібної інформації – збирання матеріалів на підприємстві чи установі під час проходження виробничої практики, робота з літературою в бібліотеках, наукових установах тощо.

У процесі підготовки до написання дипломної роботи самостійно підбираються й вивчаються літературні джерела, складається бібліографія. Допомогу студенту в цьому надає науковий керівник, а також працівники бібліотек. Самостійний пошук літературних джерел здійснюється за допомогою бібліотечних каталогів (систематичного, алфавітного), реферативних журналів, бібліографічних довідників. Починати складання бібліографії треба з монографій і підручників, бо саме в них містяться основні положення наукової методології і методики дослідження, найважливіші теоретичні положення. Особливу увагу слід звернути на періодичні наукові видання: журнали, збірники наукових праць, де можна знайти останні результати досліджень спеціалістів, а також рекламні проспекти, web-сайти місцевих адміністрацій, громадських організацій, туристичних фірм, в яких можна знайти необхідний фактичний матеріал. Дипломні роботи, реферати й інші матеріали, які отримані через Інтернет та інші електронні засоби інформації, можна використовувати лише як одне з джерел для написання роботи (з обов'язковим посиланням на них).

Після складання бібліографії з теми дипломної роботи починається її вивчення. Перший крок – побіжний перегляд матеріалів з метою отримання загального уявлення про їх зміст і цінність для роботи.

6. Попереднє ознайомлення з літературними джерелами є основою для **складання плану дипломної роботи**. План повинен відповідати меті та завданням дослідження. Складний план включає: вступ; 3 розділи, кожен з яких складається з 2-4 взаємопов'язаних і логічно побудованих питань, що дозволяють розкрити тему; висновки до розділів, загальні висновки. План обов'язково узгоджується з науковим керівником.

7. Розробка та затвердження у завідувача кафедри туризму *Завдання на виконання дипломної роботи (Додаток Д)*. Відповідно до теми науковий керівник видає студенту *завдання на дипломну роботу*, де зазначається тема, вихідні дані та перелік конкретних питань (план роботи), які необхідно висвітлити у роботі, вказано термін подання роботи. Завдання для дипломної роботи повинні бути

оформлені керівником спільно із студентом та затверджені завідувачем кафедри туризму.

8. Аналіз зібраного матеріалу, проведення економічних розрахунків. Після формування плану роботи та уточнення мети та завдань здійснюється більш ретельне опрацювання літературних джерел. Прискорити цілеспрямований відбір і вивчення літератури допоможе чітка орієнтація дослідника на тему проблеми та основні її питання (розділи і підрозділи). Опрацювання літератури повинно стимулювати власні ідеї. Уважне ознайомлення з будь-яким текстом повинне викликати певні думки, гіпотези, які відповідають власному погляду на речі.

Зроблені нотатки групуються за проблемами (розділами). Робота не обов'язково повинна включати весь зібраний матеріал. До тексту відбираються ті основні проблеми, які дають можливість повно розкрити зміст теми.

Обов'язковим елементом наукової етики та культури написання наукових робіт, у тому числі і дипломних, є обов'язкові посилання в тексті роботи на використані джерела. Це дозволяє не лише оцінити особистий внесок дослідника у вивчення обраної проблематики, ступінь його самостійності та творчості мислення. Дослідник має можливість підкріпити правильність своїх думок цитатами авторитетних дослідників, що працюють над даною проблематикою.

Загальні правила цитування такі:

- текст цитати починається і закінчується лапками, та наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання;
- цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками;
- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;
- при непрямому цитуванні (викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело.

9. Написання першого варіанта дипломної роботи, обговорення з науковим керівником результатів роботи. Формування тексту дипломної роботи відбувається шляхом систематизації й обробки зібраних матеріалів з кожної позиції плану. До тексту вносяться тільки старанно підібрані й цілеспрямовано проаналізовані матеріали. На цьому ж етапі виконуються обчислення, обґрунтовуються пропозиції, формулюються висновки, підбирається ілюстративний матеріал (графіки, рисунки, таблиці). У процесі роботи

визначається необхідність доповнення додатковими матеріалами. При цьому можуть використовуватися різні матеріали: карти, звіти, статистичні дані і т.ін. Одержаний чорновий варіант дипломної роботи доповнюється, уточнюються деякі положення, остаточно формулюються усі висновки й пропозиції.

Текст дипломної роботи повинен чітко і логічно розкривати поставлені завдання і відповідати наміченим пунктам плану.

10. Доопрацювання та оформлення дипломної роботи. Передача роботи на перевірку науковому керівнику.

11. Отримання письмового висновку наукового керівника.

12 Попередній захист дипломної роботи. За рішенням кафедри може бути призначений попередній захист, на якому дипломник знайомить комісію з основними положеннями дипломної роботи, які виноситимуться на захист.

13. Отримання зовнішньої рецензії. Зовнішня рецензія може бути підписана на підприємстві чи в установі, на матеріалах яких виконувалось дослідження. У разі неможливості такого варіанту допускається рецензування представниками підприємств та установ, які займаються аналогічною або спорідненою діяльністю.

14. Подання дипломної роботи завідувачу випускової кафедри і отримання у нього дозволу на її захист. У разі позитивних відгуку наукового керівника та зовнішньої рецензії, дипломну роботу реєструють на кафедрі і передають на розгляд завідувачу кафедри. Останній має прийняти рішення про допуск студента до захисту дипломної роботи на засіданні ЕК. Дипломна робота, яка не відповідає вимогам щодо змісту та оформлення, написана без дотримання затвердженого завдання, не містить матеріалів конкретного дослідження теми на реальному підприємстві, обґрунтованих пропозицій, а також не має зовнішньої рецензії, до захисту не допускається.

15. Підготовка виступу, презентації та ілюстративного матеріалу для захисту дипломної роботи в ЕК.

16. Захист дипломної роботи в ЕК.

РОЗДІЛ 4 ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ, ОБСЯГІВ ТА СТРУКТУРИ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Зміст дипломної роботи магістра визначається її тематикою. При цьому необхідно виходити з переліку завдань, визначених з науковим керівником і по яких зібрані матеріали під час проходження виробничої практики.

Виклад змісту дипломної роботи має бути доказовим, послідовним, логічно побудованим та науково аргументованим.

Дипломна робота магістра за обсягом повинна бути в межах 100-120 сторінок друкованого тексту, не враховуючи таблиць на сторінку, списку використаних джерел та додатків.

За структурою дипломна робота повинна містити:

- *Титульний аркуш*
- *Завдання на дипломну роботу*
- *Календарний план*
- *Анотацію*
- *Зміст*
- *Перелік умовних позначень (за необхідності)*
- *Вступ*
- *Основну частину (не менше трьох розділів)*
- *Висновки по кожному розділу*
- *Висновки*
- *Список використаних джерел*
- *Додатки*

Титульний аркуш дипломної роботи оформляється згідно зі зразком, наведеним у *Додатку Е*)

Бланк завдання – заповнює студент, підписує керівник роботи, затверджує завідувач кафедри (Додаток Д)

Бланк календарного плану – заповнює студент та підписує керівник роботи (Додаток В)

В **анотації** дипломної роботи вказується тема та автор роботи, коротко описується зміст основних розділів роботи. Завершується анотація стандартною фразою: „*Робота складається з вступу, N розділів, висновків до розділів, загальних висновків; містить N сторінок тексту, N рисунків, N таблиць, N додатків. Список джерел включає N найменувань літератури, N електронних публікацій.*” Після цього у називному відмінку наводяться ключові слова (слова специфічної термінології за темою, які найчастіше зустрічаються у дипломній роботі). Кількість ключових слів – 5-7.

Зміст наводиться на початку дипломної роботи. Він містить назву структурних частин роботи і нумерацію сторінок, з яких вони починаються, зокрема вступ, розділи, підрозділи (параграфи), висновки до розділів, висновки, список використаних джерел, додатки.

Вступ.

Вступ повинен містити:

1.) **обґрунтування актуальності** обраної теми (чому в даний час важливо її досліджувати, які існують проблеми, пов'язані з недостатнім вивченням даного питання, які причини змушують дослідника проводити наукові пошуки);

2.) **характеристику ступеня вивченості проблеми**, в якій вказується, ким, коли і які аспекти досліджувалися, і наскільки глибоко, тобто дається огляд використаної літератури. Якщо тема достатньо

розроблена у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, треба обґрунтувати доцільність її подальшого доопрацювання;

3.) огляд специфіки джерельної бази, де слід згрупувати джерела за типами і видами; розділити їх за важливістю, якістю інформації. *Наприклад: „Інформаційною базою послужили роботи ... (прізвища авторів з посиланням до номера в списку використаних джерел), матеріали преси ... (яких видань), фактичні дані ... (яких установ)“;*

4.) визначення об'єкту та предмету дослідження. *Об'єктом дослідження* прийнято називати те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника. Це процеси або явища навколишнього матеріального світу або форми його відображення у людській свідомості, які породжують проблемну ситуацію і обрані для дослідження. Об'єкт дослідження може бути спільним для різних наукових напрямів і навіть наук. *Предметом дослідження* є досліджувані з певною метою властивості, характерні для наукового пізнання. Це визначення певного «ракурсу» дослідження як припущення про найсуттєвіші для вивчення обраної проблеми характеристики об'єкта. Під предметом дослідження розуміється те, що знаходиться в межах об'єкта і завжди співпадає з темою дослідження;

5.) визначення мети та завдань дослідження. **Мета** – це результат, який хочуть отримати при проведенні дослідження, тобто виявлення недоліків і проблем, обчислення нових показників, розробка або поліпшення методики, оцінка рівня розвитку, формулювання програми розвитку, виведення формули, визначення параметрів або властивостей об'єкту і так далі. Процес виконання роботи (вивчення, дослідження, аналіз, виробництво, виготовлення тощо) метою не є. **Завдання дослідження** – це етапи, послідовність виконання роботи, ті дії, які необхідно виконати для досягнення поставленої мети, вирішення проблеми, перевірки гіпотези дослідження. Структура (зміст) роботи звичайно є повним відображенням вирішуваних завдань;

6.) методику дослідження, яка відповідає на запитання про те, як було отримано результат, за допомогою яких методів, в яких умовах. Методика – це спосіб, алгоритм виконання дослідження, сукупність методів. Звичайно для студента вона є запозиченою у когось («робота виконувалася по аналогії з ...»), але може бути розроблена самостійно;

7.) практичну значущість результатів дослідження, яка може полягати в можливості рішення практичної задачі, проведення подальших наукових досліджень або використання в процесі підготовки фахівців.

Якщо за результатами дослідження студент виступав на студентських наукових конференціях, має *публікації у наукових виданнях*, це слід зазначити у вступі.

Обсяг вступу – 5-6 сторінок.

Основна частина.

Основна частина складається з 3-х розділів, в яких послідовно розкривається зміст роботи та реалізуються завдання дослідження.

У першому розділі, як правило, розглядаються теоретичні аспекти досліджуваного питання, робиться літературний огляд з предмета дослідження, критично аналізуються різні погляди, здійснюється їх наукова класифікація, обґрунтовуються основні фактори, обумовлені станом справ у галузі (сфері діяльності) тощо. Теоретичне обґрунтування, суть, значення, класифікаційні характеристики, історія та сучасні тенденції предмета дослідження, методичні підходи викладаються якомога просто і стисло. Бажано проілюструвати текст графічними матеріалами – схемами, графіками, діаграмами тощо.

Відповідно до обраної теми дипломної роботи студент, працюючи над першим розділом, самостійно вивчає літературні джерела (книги, брошури, наукові статті, офіційні документи, відомчі матеріали), що дає змогу визначити теоретичні основи досліджуваних питань. Варто також використовувати широкі можливості пошуку потрібної інформації за допомогою Інтернету.

Слід звернути увагу на те, що цитуючи будь-яке джерело інформації, необхідно обов'язково робити посилання на нього, оскільки воно є предметом інтелектуальної власності.

Теоретичне обґрунтування, суть, значення, класифікаційні характеристики, історія та сучасні тенденції предмета дослідження, методичні підходи повинні мати певні елементи полемічності, розкривати власну позицію щодо обраних методів дослідження, що дає змогу перейти в наступному розділі до конкретного аналітичного дослідження. Глибоке вивчення матеріалів різних джерел інформації дозволяє студенту усвідомити сучасний стан питань, що стосуються теми, визначити обсяг і характер матеріалів, необхідних для написання другого і третього розділу дипломної роботи.

Для констатації та обґрунтування загальнотеоретичних висновків та тенденцій необхідно використовувати статистичні щорічники і збірники «Статистичний щорічник України» (або «Україна в цифрах»), статистичні бюлетені: «Туризм в Україні», «Готельне господарство України», «Санаторно-курортне господарство» за відповідні роки та інше. Як правило, перший розділ складається з трьох підрозділів (параграфів). Рекомендований обсяг розділу – 25-30 сторінок.

Розділ другий – це експериментальна чи аналітична частина роботи. Він містить 2-3 підрозділи (параграфи), в яких студент,

використовуючи зібраний матеріал, аналізує та розкриває зміст тих питань, що підлягають вивченню на прикладі конкретного підприємства (установи, організації).

У підрозділах (параграфів) кожного розділу дається опис, характеристика сучасного стану досліджуваної проблеми на об'єкті дослідження, ґрунтовний аналіз із використанням накопиченого фактичного матеріалу та теоретичних знань, певного методичного інструментарію.

Джерелом інформації є планові та фактичні показники господарської діяльності, статистична та бухгалтерська звітність, дані управлінського обліку, які не є предметом комерційної таємниці, накази, розпорядження, регламентуючі документи, результати спостережень, опитувань і обстежень та інших методів збирання первинної інформації, які використовував студент під час виробничої практики.

Особливе значення має правильне узагальнення накопиченого фактичного матеріалу, групування та обробка даних, на основі яких проводиться кваліфікований аналіз, обґрунтовуються пропозиції.

Аналіз обов'язково повинен кореспондуватися з методологічним матеріалом, розкритим у попередньому розділі. Усі аналітичні розрахунки, таблиці, графіки, діаграми мають супроводжуватися тлумаченням та висновками, які дозволяють визначити сутність управлінських процесів, що спостерігаються в організації, їх особливості, тенденції, створити базу для виявлення невикористаних резервів.

Аналіз проблеми має здійснюватись з урахуванням чинників позитивної та негативної дій.

Текст дипломної роботи слід підкріпити реальними документами, що наводяться в додатках, і які обов'язково супроводжуються стислим коментарем.

Для підтримки набутих навичок роботи на ПЕОМ і вмій алгоритмізації та складання програм кожен студент у дипломній роботі повинен використати комп'ютерну техніку. Комп'ютер та стандартні програмні продукти необхідно використати не тільки для друку, оформлення тексту та ілюстрацій, набору таблиць. Обов'язковою умовою є формування студентами економічної постановки задач з предмета дослідження та подальший аналіз основних економічних показників за розробленим алгоритмом, що дає можливість автоматизувати та спростити трудомісткі розрахунки. Це завдання можливо вирішити шляхом адаптації стандартних програм або розробити власну програму у будь-якому сучасному програмному середовищі.

Рекомендований обсяг розділу – 30-35 сторінок.

Третій, рекомендаційний розділ, як правило, містить кілька взаємопов'язаних підрозділів (параграфів), які поступово розкривають конкретні науково обґрунтовані пропозиції щодо поліпшення

управління та підвищення ефективності роботи підприємства, яке досліджується. Пропозиції щодо вдосконалення діяльності підприємства відповідно до напряму дослідження повинні бути детально обґрунтовані, спираючись на висновки, отримані у другому розділі.

Запропоновані рекомендації, методи, моделі та конкретні заходи повинні відповідати таким вимогам:

- не суперечити чинному законодавству і нормативним документам;
- бути спрямованими на вдосконалення системи менеджменту, впровадження сучасних управлінських технологій, що у свою чергу, позитивно впливає на кінцеві економічні результати діяльності підприємства;
- бути науково обґрунтованими, а також враховувати перспективні напрями роботи підприємств галузі (сфери діяльності) у цілому.

Пропозиції щодо удосконалення управління та підвищення ефективності господарювання на підприємстві згідно з обраною темою роботи мають бути підтверджені відповідними розрахунками.

Для економічних розрахунків та обґрунтування пропозицій теж доцільно використовувати ПЕОМ та сучасні програмні продукти. Можливо запропонувати власну комп'ютерну програму.

Рекомендований обсяг розділу – 25-35 сторінок.

Наприкінці кожного розділу рекомендується сформулювати **висновки** із стислим викладом наведених у розділі наукових і практичних результатів.

Висновки.

Ця частина дипломної роботи являє собою її коротке резюме. У висновках стисло наводять найбільш важливі теоретичні положення, які містять формулювання вирішеної проблеми, оцінку результатів дослідження щодо відповідності меті дипломної роботи та поставлених у вступі завдань. Вони мають бути чітко сформульованими, мати конкретний характер, витікати з наслідків дослідження і розкривати результативність (ефективність) запропонованих для підприємства рекомендацій; умови, методики, моделі їх практичного застосування тощо. У висновках не можна наводити пропозиції, які не були розглянуті у третьому розділі. Обсяг висновків і пропозицій не повинен перевищувати 4—5 сторінок.

Список використаних джерел

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, відбиває самостійну творчу роботу автора і свідчить про рівень проведеного дослідження.

Список повинен містити всі використані джерела, що подаються у такій послідовності:

- Закони України (у хронологічній послідовності);

- Укази Президента та Постанови Кабінету Міністрів України (у хронологічній послідовності);
- інструкції та нормативні акти міністерств, інших установ та відомств (у хронологічній послідовності);
- наукова, навчально-методична, спеціальна література, періодичні видання, видані українською або російською мовами (мовою оригіналу);
- наукова, навчально-методична, спеціальна література, видана іноземними мовами (мовою оригіналу);
- джерела ресурсів Інтернет та інших електронних джерел.

Список літератури подається в алфавітному порядку і повинен містити до 50-60 назв.

Відомості про джерела, які включені до списку, необхідно подавати згідно вимог державного стандарту (Додаток Ж).

Додатки

Після списку використаних джерел наводяться додатки. Додатки до дипломної роботи мають містити інформаційні матеріали, що становлять базу аналітичних досліджень згідно з обраною темою. Крім того, у додатки доцільно включати допоміжний матеріал, потрібний для повноти сприйняття дипломної роботи: таблиці допоміжних цифрових даних; інструкції, методики, реальні документи підприємства, фотографії, рекламні матеріали, проміжні математичні доведення, формули, розрахунки; опис алгоритмів і програм вирішення завдань на ПЕОМ, що розроблені в процесі виконання дипломної роботи; ілюстрації допоміжного характеру.

За наявності у студента наукових публікацій (статті, тези доповідей, брошури тощо), які відповідають темі дипломної роботи та напряму наукового дослідження (самостійні або у співавторстві), їх ксерокопію необхідно представити у додатках (титул збірки наукових праць, зміст, текст публікації автора). Інформація про наукові публікації та апробацію результатів наукових досліджень студента на студентських конференціях надається у «Вступі» роботи із посиланнями на відповідний додаток.

Ілюстративні матеріали.

Наочні посібники покликані ілюструвати, перш за все, основний зміст виступу студента на захисті, звільняючи доповідача від необхідності зупинятися на поясненні сутності певних об'єктів, характеристик, процесів, заходів, характеризувати статистичний матеріал словами. Студент на власний розсуд підбирає ілюстративний матеріал і представляє його у вигляді плакатів та папок (по кількості членів комісії) або електронної презентації. Вимоги до оформлення ілюстративного матеріалу подано у розділі 5.

Текст дипломної роботи повинен бути відредагованим, стилістично витриманим як наукове дослідження. У тексті роботи не

допускається застосовувати обороти розмовної мови або публіцистичного стилю. Особливо уважним треба бути при застосуванні синонімів. В науці близькими за змістом словами можуть позначатися різні поняття.

Науковий, діловий текст не вимагає емоційних засобів виразу. Слововживання в роботі має бути максимальне точним, позбавленим стилістичних прикрас. Не допускається застосування оборотів розмовної мови, професіоналізмів, довільних словотворень, скорочень слів, що не встановлені правилами орфографії і державними стандартами.

Науковій літературі властива манера безособового викладу матеріалу. Не вживаються особові займенники «я» і «ми». Замість фрази «я вважаю...» краще використовувати вирази «на наш погляд», «на нашу думку», «на думку автора» і тому подібне.

Не слід надмірно вживати іноземні слова і складно побудовані речення. В той же час слід уникати надмірно коротких, слабо між собою пов'язаних фраз, таких, що допускають подвійне тлумачення тощо. Необхідно стежити за тим, щоб не втрачалася основна думка, і постійно контролювати відповідність змісту розділів їх заголовкам. Кінець кожного розділу, пункту або абзацу повинен мати логічний перехід до наступного.

Оформлення дипломної роботи здійснюється у відповідності з вимогами кафедри (Розділ 5).

РОЗДІЛ 5

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Загальні вимоги

Дипломна робота подається у надрукованому за допомогою комп'ютера вигляді, на одній стороні стандартного аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм). Текст повинен розміщуватися на сторінці з дотриманням таких полів: зліва – 30 мм, справа – 15 мм, зверху та знизу – 20 мм. При цьому бажано використовувати такі *параметри комп'ютерного друку*: міжрядковий інтервал – 1,5 (до 32 рядків на сторінці), шрифт – Times New Roman, 14 кегль. При оформленні таблиць дозволяється використовувати інтервал – 1, а шапки таблиць та дані можна виконувати меншим шрифтом за розміром, але не менше ніж 10 кеглем.

Якість рисунків та ілюстративного матеріалу має бути високою. Скорочення, символи та спеціальні терміни подаються у дипломній роботі після їх повної назви при першому згадуванні. Якщо у роботі в значній кількості наводяться маловідомі скорочення, нові символи, позначення, то їх перелік надається перед вступом і відображається у змісті як «Перелік умовних позначень».

Текст основної частини дипломної роботи поділяють на розділи та підрозділи (параграфи), можливо підпункти. Заголовки та назви структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами по центру сторінки. Заголовки підрозділів (параграфів) друкують з абзацу маленькими літерами (крім першої великої). Крапку в кінці заголовків не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Відстань між заголовком та текстом повинна дорівнювати одному рядку.

Кожну структурну частину дипломної роботи (вступ, розділи, висновки, список використаних джерел, додатки) починають з нової сторінки.

Нумерація структурних частин роботи

Нумерацію розділів, підрозділів (параграфів), додатків, рисунків, таблиць подають *арабськими цифрами* без знака №. „ЗМІСТ”, „ВСТУП”, „ВИСНОВКИ”, „СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ” не нумеруються. Номер розділу ставлять після слова „Розділ”, без крапки, а потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи (параграфи) нумеруються арабськими цифрами в межах кожного розділу. Номер підрозділу (параграфу) складається із номера розділу і номера підрозділу (параграфу), розділених крапкою, наприклад: 1.2 (другий параграф першого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок підрозділу (параграфу).

Нумерація сторінок дипломної роботи має бути наскрізною, включаючи ілюстрації, і проставляється в правому верхньому куті аркуша без крапки. *Першою сторінкою є титульний аркуш*, який включається до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші, аркушах, де наводяться завдання, календарний план, анотація, та аркуші „Зміст” номер сторінки не ставлять. Нумерація проставляється зі „Вступу” (як правило, це сторінка 6).

Ілюстрації

Ілюстрації виконуються за допомогою комп'ютера у чорному кольорі. Ілюстрації (схеми, графіки, рисунки тощо) в дипломній роботі необхідно подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Вони повинні мати назву та номер. Усі ілюстрації (графіки, схеми) називають рисунками і позначають словом „Рис.”. Номер рисунку складається із номера розділу та порядкового номера рисунку, розділених крапкою, наприклад: Рис. 2.3 (третій рисунок другого розділу).

Номер та назва рисунку розміщується *під відповідним рисунком по центру*. Наприклад, другий рисунок третього розділу:

Рис. 3.2.....

Назва

Таблиці

Цифровий матеріал роботи подається у вигляді таблиць, кожна з яких повинна мати змістовний заголовок, який розміщують під словом „Таблиця” по центру. Слово „Таблиця” та її номер (з великої літери, курсив) розташовується у *правій крайній позиції над заголовком*. Таблиці, як і рисунки, нумеруються в межах розділу.

Графи у таблиці нумерують тільки тоді, коли у тексті є на них посилання або коли таблицю необхідно перенести (продовжити) на наступну сторінку. В такому випадку на наступній сторінці роботи у правому верхньому куті пишуть слова „Продовження табл.” і зазначають її номер.

Таблицю (або ілюстрацію) після першого посилання на неї у тексті розташовують таким чином, щоб її можна було розглядати без повороту роботи. Якщо таке розміщення неможливе, таблиці (чи ілюстрації) розміщують так, щоб для їх перегляду достатньо було повернути роботу за годинниковою стрілкою.

Приклад побудови таблиці (таблиця 2.1 – перша таблиця другого розділу):

Таблиця 2.1

Назва таблиці				
Головка	Назва	Назва	Назва	Назва
Рядки	Назва			
	Назва			

Примітка. Складено за джерелом [...]

**Боковик
(заголовки рядків)**

Графи (колонки)

У таблицях слід обов’язково зазначати одиниці вимірювання (відповідно до стандартів). Якщо всі одиниці вимірювання є однакові для всіх показників таблиці, вони наводяться у заголовку через кому. Чисельні величини у таблиці повинні мати однакову кількість десяткових знаків. Заголовки колонок таблиць слід починати з великої літери, підзаголовки – з маленьких (якщо вони складають одне речення із заголовком) і з великих (якщо вони самостійні).

Заголовок кожної таблиці має бути, якщо можливо, коротким. Слід уникати повторів тематичного заголовка у заголовках граф, чітко зазначати одиниці вимірювання показників. Лаконичності потребують назви боковика. Слова, що повторюються, слід виносити до узагальнюючих заголовків, об’єднувальних рубрик.

Якщо колонок багато, таблицю можна поділити на частини і розмістити одну над одною у межах однієї сторінки. Якщо рядки або колонки таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її шапку, а в другому – боковик.

Якщо текст, який повторюється в графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінити лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами «Те саме», а далі лапками. Якщо цифрові або інші дані в рядку таблиці не наводяться, то там ставиться прочерк (-).

Формули

Формули, на які є посилання у роботі, повинні нумеруватися у межах розділу арабськими цифрами. Номер формули має складатися із номера розділу і порядкового номера формули, розділених крапкою, наприклад: (2.3) – третя формула другого розділу. Номер формули проставляється в дужках з правого боку навпроти формули. Посилання вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад „... у формулі (2.3)”.

Пояснення значень символів і коефіцієнтів слід подавати безпосередньо під формулою у тій послідовності, в якій вони наведені у формулі. Значення кожного символу (коефіцієнта) подають з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова „де” без двокрапки. Рівняння і формули слід виділяти вільними рядками. Вище і нижче кожної формули залишають не менше одного вільного рядка. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести на інший після знака рівності „=” або знаків „+”, мінус „-”, множення „x” і ділення „/”.

Посилання

Якщо у тексті дипломної роботи наведено цитати, статистичні дані, запозичений матеріал та ін., необхідно зробити посилання на першоджерела. Посилання на літературні джерела слід зазначати після відповідного абзацу тексту дипломної роботи у квадратних дужках. Наприклад, [12] чи [12, с. 58] означає: 12 – порядковий номер джерела, позначеного у списку використаних джерел, 58 – сторінка з цього джерела.

Посилання на ілюстрації, формули, таблиці дипломної роботи, вказують їх порядковими номерами, додатки – літерами. Наприклад: рис. 2.2, формула (3.3), таблиця 3.1, Додаток А.

Джерела, з яких запозичені таблиці та рисунки подають безпосередньо після таблиць та рисунків. В такому разі після таблиці чи рисунку пишуть: “Примітка. Джерело [12]”, або “Примітка. Складено за джерелами [12, 15]”. Далі роблять інтервал та продовжують текстову частину.

У повторних посиланнях на ілюстрації і таблиці вказують скорочено слово „дивися”, наприклад: „див. рис. 1.1”.

Список використаних джерел

Джерела, включені до списку використаних джерел, наводяться у відповідній послідовності (Розділ 4). Відомості про джерела слід подавати згідно з вимогами *Державного стандарту на*

бібліографічний опис творів друку (ДСТУ ГОСТ 7.1:2006) із обов'язковим зазначенням назв праць.

Основними елементами бібліографічного опису є інформація про: автора (-ів); назву твору; вид видання (за потреби – про перевидання чи переклад); місце видання, видавництво; рік видання та обсяг публікації.

Список розташовують в алфавітному порядку за прізвищами авторів або першої літери назв творів Авторів, які мають однакові прізвища, записують за алфавітним порядком їхніх ініціалів. Праці одного автора записують за першими буквами назв його праць. Прізвища авторів наводяться у тій послідовності, в якій вони подані у виданні, та розділяють комами. Якщо це робота двох або трьох авторів, то можна подавати лише прізвище та ініціали першого і додаючи слова „та ін.". Книга, яка має понад три автори може бути записана у двох варіантах – за назвою, або за прізвищем першого автора.

Джерела, видані різними мовами, розміщують у такий спосіб: кирилицею, а потім – латиницею.

Якщо у дипломній роботі використано праці, що розповсюджено на правах рукопису (кандидатські, докторські дисертації, автореферати дисертацій), то при бібліографічному описі використовують інформацію, подану на титульному аркуші.

Приклади оформлення зразків бібліографічного опису використаних джерел наведено у *додатку Ж*.

Додатки

Додатки оформлюються як продовження дипломної роботи і розміщуються в порядку посилань у тексті роботи. Додаток повинен мати заголовок, надрукований малими літерами з першої великої літери симетрично до тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» і поряд – велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, Додаток А, Додаток Б і т. Д. Єдиний додаток позначається як додаток А.

Текст кожного додатку за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатку (літеру) і крапку, наприклад: „А.2” – другий розділ додатку А; „В.3.1” – перший підрозділ третього розділу додатку В.

Ілюстрації, таблиці і формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатку, наприклад: „рис. Д.1.2” – другий рисунок першого розділу додатку Д; „формула (А.1)” – перша формула додатку А.

Ілюстративний матеріал. Оформляється із дотриманням загальних вимог до оформлення таблиць та рисунків. Він повинен мати титульну сторінку із зазначенням відомчої установи, навчального

закладу та кафедри, на якій виконувалась робота, теми, виконавця та його наукового керівника. Обов'язковими складовими ілюстративних матеріалів повинні бути аркуші, де вказано зміст роботи, об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження.

РОЗДІЛ 6

РЕЦЕНЗУВАННЯ ТА ЗАХИСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Атестація магістра передбачає захист дипломної роботи, яка є підсумком навчання за програмою підготовки магістра.

До захисту дипломної роботи допускаються студенти, які успішно склали заліково-екзаменаційні сесії, завершили переддипломну практику та захистили звіт з неї, склали державний іспит.

Підготовка до захисту дипломної роботи відбувається у такій послідовності.

Виконана студентом дипломна робота подається науковому керівникові, який перевіряє її, пише відгук, в якому оцінює як якість виконання власне роботи, так і працю студента над нею. Керівник робить висновок про можливість захисту роботи на відповідному аркуші завдання, а також підписує її на титульній сторінці.

Дипломна робота проходить зовнішнє рецензування. Рецензент пише рецензію. Рецензія повинна містити об'єктивну оцінку випускної кваліфікаційної роботи і відображати:

- актуальність теми, повноту і якість виконання роботи;
- наукову, технічну і економічну доцільність і новизну;
- дослідницькі навички автора, його вміння аналізувати, узагальнювати і робити висновки;
- переваги і недоліки дипломної роботи.

Рецензія повинна відзначати відповідність поставлених завдань і результатів дослідження, теоретичну і практичну значущість дипломної роботи і закінчуватися оцінкою роботи, що рецензується.

У разі позитивної оцінки робота повинна бути оформлена належним чином, допущена до захисту завідувачем кафедри туризму і переплетена (як правило, в палітурній майстерні). На титульній сторінці студент ставить *свій підпис*.

Щоб отримати допуск до захисту, при написанні роботи необхідно уникати наступних основних недоліків, що часто зустрічаються:

1. Відхід від теми, коли назва роботи, її структура і фактичний зміст не збігаються.
2. Дослівне списування матеріалу з базового підручника, з інших книг і чужих матеріалів.
3. Механічне копіювання дипломних робіт і рефератів з Інтернету, що порушує найважливішу вимогу до дипломних робіт –

самостійність. При встановленні факту копіювання робота не допускається до захисту!

4. Обсяг роботи менший за рекомендований (100 -120 аркушів).
5. Відсутність логіки, слабкий зв'язок однієї думки з іншою, безсистемний виклад матеріалу.
6. Повторення одних і тих же положень, стилістичні погрішності.
7. Розгляд суті проблеми у вступі, хоча даний розділ роботи для цього не призначений.
8. Використання застарілого статистичного і фактичного матеріалу, якій не відображає сучасні явища.
9. Неправильно пронумеровані сторінки змісту і не повністю виділені розділи в тексті (тільки цифрами, без назви).
10. Кожний розділ повинен починатися з окремої сторінки.
11. Посилання на джерела в тексті мають бути практично на кожній сторінці, з вказівкою номерів сторінок джерел і можливістю відрізнити свій текст від запозиченого.
12. Немає повної ув'язки посилань на літературу з переліком джерел (є посилання – немає джерела, є джерело – немає посилань).
13. У списку використаних джерел не повністю перераховані всі реквізити джерела (прізвище і ініціали автора, місце і рік видання, сторінка тощо).
14. В посиланнях на Інтернет необхідно вказувати не тільки адресу сайту або сторінки, але й автора, назву документа, назву сайту і дату його останнього оновлення.

Захист дипломних робіт проводиться на відкритих засіданнях Екзаменаційної комісії. В ЕК випускник представляє наступні матеріали:

- роздруковану й переплетену роботу;
- відзив наукового керівника;
- зовнішню рецензію;
- ілюстративні матеріали у вигляді плакатів, папок або презентації.

Захист випускних кваліфікаційних робіт проходить в наступному порядку:

- інформація секретаря ЕК про автора й тему роботи, оцінки, виставлені науковим керівником та зовнішнім рецензентом;
- доповідь випускника тривалістю до 8 хвилин;
- відповіді на питання членів ЕК і присутніх на захисті.

Доповідь структурно складається з трьох частин:

вступ – до 2–х хвилин (короткий зміст вступу в роботу – обґрунтування вибору теми, мета, задачі, методика дослідження тощо);

інформація про виконану роботу – до 3–х хвилин (послідовно за розділами основної частини, - що автором самостійно здійснено, проаналізовано, розраховано тощо);

повний виклад результатів дослідження, що складають предмет захисту – до 4 хвилин (тобто зміст висновків роботи).

На креслення, графіки, таблиці, представлені до ЕК, дипломник посилається в ході доповіді.

Процедура захисту протоколюється секретарем комісії. За результатами захисту дипломної роботи на закритому засіданні члени ЕК приймають рішення щодо оцінки захисту і роботи (враховуючи відзив керівника, рецензента, зміст доповіді, відповіді на запитання), про присвоєння випускнику відповідної кваліфікації і про видання йому диплома державного зразка. Результати захисту дипломних робіт оцінюються за чотирибальною системою й оголошуються наприкінці засідання ЕК, оцінки фіксуються у протоколі та у залікових книжках студентів.

Засідання ЕК оформляється протоколом, до якого вносяться відповідні оцінки за захист, записуються запитання членів ЕК і присутніх на захисті, зазначається одержаний освітній рівень, а також назва державного документа про вищу освіту (диплом), який видається випускникові ВНЗ. Протокол підписують голова і члени ЕК, що брали участь у засіданні.

Екзаменаційна комісія після завершення роботи складає звіт, в якому відображаються: основні кількісні показники щодо рівня і якості успішності проведених захистів; характеристики виконаних дипломних робіт щодо можливості впровадження конкретних пропозицій у практику діючих підприємств, рівня застосування сучасних інформаційних і комп'ютерних технологій в аналітичних дослідженнях тощо.

Студент, який отримав на захисті дипломної роботи незадовільну оцінку, відраховується із ВНЗ, у цьому випадку йому видається академічна довідка встановленого зразка. За ним залишається право бути повторно допущеним до захисту дипломної роботи протягом наступних трьох років. Повторно дипломна робота виконується за наявності заяви студента про допуск до захисту, дозволу ректора і рішення випускової кафедри про затвердження теми і об'єкта дослідження, призначення наукового керівника. На вимогу кафедри тему дипломної роботи може бути змінено, або в межах тієї самої теми матеріали роботи студент може суттєво оновити і доповнити.

Якщо захист дипломної роботи не відбувся з поважних причин, про що студент у ЕК має подати відповідні документи, ректор ВНЗ може продовжити термін його навчання до наступного терміну роботи ЕК із захисту дипломних робіт, але не більше як на один рік.

Незалежно від причин повторний захист дипломних робіт у той самий рік категорично забороняється.

РОЗДІЛ 7

ЗАГАЛЬНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Дипломна робота має продемонструвати: вміння автора логічно та аргументовано викладати матеріал, коректно використовувати статистичні та математичні методи для аналізу проблем; опанування ним сучасних методів наукового дослідження, проведення експериментів, навички роботи, власні узагальнення та висновки, вміння працювати з літературою.

Критеріями оцінювання є:

- чіткість, повнота та послідовність розкриття кожного питання плану;
- глибина опрацювання і широта обхвату теми;
- ступінь використання джерел;
- уміння аналізувати зібраний матеріал;
- грамотність та стиль викладу;
- правильне оформлення роботи відповідно державних стандартів (при значних відхиленнях від встановлених вимог робота може бути взагалі не допущена до захисту, або це суттєво вплине на загальну оцінку);
- якість доповіді студента і його відповідей на питання та критичні зауваження.

Виявлення порушення студентами правил професійної етики – плагіату, фальсифікації даних і хибного цитування – є підставою для зниження оцінки за дипломну роботу, аж до виставляння оцінки «незадовільно».

Під плагіатом розуміється наявність прямих запозичень без відповідних посилань на всі друковані й електронні джерела, захищені раніше кваліфікаційні роботи і дисертації.

Під фальсифікацією даних розуміється підробка або зміна початкових даних з метою доказу правильності висновку (гіпотези тощо), а також умисне використання хибних даних як основи для аналізу.

Під хибним цитуванням розуміється наявність посилань на джерело, коли дане джерело такої інформації не містить.

Дипломна робота оцінюється за п'ятибальною шкалою. Рішення щодо підсумкової оцінки приймається більшістю голосів членів ЕК за результатами публічного захисту з урахуванням висновків наукового керівника та рецензента.

Оцінка „**відмінно**” виставляється тоді, коли студент вільно володіє проблемою, здійснює самостійний аналіз опрацьованого матеріалу, робота виконана самостійно і відзначається змістовністю, повнотою і логічністю, при її підготовці було використано широке коло учбової, методичної, додаткової літератури, зроблено необхідні розрахунки, таблиці, ілюстрації, висновки та пропозиції достатньо обґрунтовані, робота правильно оформлена, ілюстративні матеріали

відповідають вимогам до змісту та оформлення, науковий керівник та зовнішній рецензент виставили високі оцінки, дипломник брав участь у роботі студентських наукових конференцій та має наукові публікації.

Оцінка „**добре**” виставляється за самостійно виконану на досить високому рівні роботу, але: при захисті студент, виявивши добру підготовку, допускає неточності у трактуванні окремих проблем, відчуває певні труднощі в теоретичному їх узагальненні, неповно відповідає на поставлені питання; тема розкрита не повно, дещо порушена логіка викладу матеріалу; студент не використав усіх можливостей літературних і практичних джерел; робота оформлена з деякими недоліками; ілюстративні матеріали не повністю відображають сутність доповіді; науковий керівник та зовнішній рецензент виставили високі оцінки, дипломник брав участь у роботі студентських наукових конференцій та має наукові публікації.

Оцінка „**задовільно**” виставляється, якщо студент орієнтується у обраній темі, але не може без допомоги зробити висновки, пов'язати теоретичні узагальнення з практичними рекомендаціями, не повністю відповідає на питання членів комісії, висновки та пропозиції не достатньо обґрунтовані, робота та ілюстративний матеріал оформлені з порушеннями існуючих вимог, науковий керівник та зовнішній рецензент виставили задовільні оцінки, дипломник брав участь у роботі студентських наукових конференцій та має наукові публікації.

Оцінка „**незадовільно**” виставляється тоді, коли студент навіть за наявності дипломної роботи, яка допущена до захисту, не орієнтується в проблемі, читає доповідь з листа, не може представити належним чином результати дослідження, не відповідає на запитання членів комісії та присутніх, не має ілюстративного матеріалу, науковий керівник та зовнішній рецензент виставили задовільні оцінки, дипломник не брав участі у роботі студентських наукових конференцій та не має наукових публікацій.

Додаток А

Орієнтовна тематика дипломних робіт

Розвиток туризму в Україні

1. Ринок туристичних (або готельно-ресторанних) послуг України (регіонів) і перспективи його розвитку в умовах глобалізації.
2. Аналіз і оцінка туристичного потенціалу України (регіонів).
3. Розвиток внутрішнього і в'їзного туризму в Україні до 2020 року.
4. Проблеми розвитку сільського (екологічного, екстремального, спортивно-оздоровчого, оздоровчо-лікувального, паломницького) туризму в Україні (регіоні).
5. Соціально-економічні проблеми розвитку вітчизняного (або зарубіжного) туризму в умовах економічних криз.
6. Формування і розвиток ринку рекреаційних і туристичних послуг України.
7. Інтеграція України в світову індустрію туризму.
8. Транскордонне співробітництво в сфері туризму.
9. Процеси глобалізації в світовій індустрії туризму.
10. Формування і розвиток ринку праці індустрії гостинності і туризму.
11. Ринок праці туристичної сфери України (регіону).
12. Розвиток готельно-ресторанного господарства в Україні (регіоні).
13. Проблеми розвитку соціального туризму в Україні (регіоні).
14. Розвиток дитячого туризму в Україні.

Державне регулювання розвитку туризму

1. Державне регулювання туристичної діяльності в Україні.
2. Державне регулювання індустрії гостинності України.
3. Зарубіжний досвід державного регулювання якості обслуговування в індустрії гостинності (ресторанному господарстві).
4. Зарубіжний досвід розвитку індустрії гостинності і туризму (на прикладі окремих країн) і можливості його використання в Україні.
5. Методи державного регулювання якості послуг в індустрії гостинності.
6. Економічні методи державного регулювання розвитку готельно-туристичної сфери.

Прогнозування розвитку туристичної індустрії

1. Прогнозування розвитку індустрії туризму.
2. Методи прогнозування показників діяльності підприємств індустрії туризму.
3. Методи дослідження і прогнозування туристичних ринків.

Маркетинг туризму

1. Конкурентоспроможність туристичних послуг: поняття, чинники і моделі.
2. Реалізація концепції маркетингу на ринку туристичних послуг.
3. Види і стратегії конкуренції на ринку туристичних послуг.
4. Сегментація ринку, позиціонування і брендинг туристичних послуг.
5. Дослідження методів управління маркетингом на підприємствах індустрії туризму та їх вдосконалення.
6. Організація ефективного просування і продажу турпродукту (продукту діяльності підприємств індустрії гостинності).
7. Креативний маркетинг туристичного (ресторанного, готельного) підприємства (бізнесу).
8. Організація рекламної діяльності на підприємствах індустрії туризму і оцінка її ефективності.
9. Організація маркетингової служби на підприємствах індустрії туризму, її ефективність і шляхи вдосконалення.
10. Дослідження життєвого циклу продукту (послуги) підприємств індустрії туризму (на прикладі готелю, ресторану, турфірми).
11. Організація системи управління взаєминами з клієнтами турфірм (готельних, ресторанных) підприємств і оцінка її ефективності.

12. Розробка стратегії формування лояльності споживачів у сфері туристичного (готельного, ресторанного) бізнесу.
13. Імідж (планування, формування, просування) туристичного (готельного, ресторанного) підприємства.
14. Інноваційні методи стимулювання попиту в індустрії туризму.
15. Торгова марка туристичного (готельного, ресторанного) підприємства.
16. Маркетинговий аналіз діяльності підприємств індустрії туризму

Менеджмент туризму

1. Програмно-цільові методи планування і управління готельно-туристичними комплексами.
2. Управління господарсько-фінансовою діяльністю на підприємствах готельно-ресторанного господарства.
3. Стратегічне управління турфірмою (підприємством готельно-ресторанного господарства.
4. Ризик-менеджмент як частина управління комерційною діяльністю турфірми (підприємства готельного і ресторанного господарства).
5. Організація внутрішньофірмового управління в турфірмі (готельно-ресторанному господарстві).
6. Оптимізація управлінської структури підприємств індустрії туризму.
7. Організаційна структура турфірми (готельно-ресторанного комплексу) і її вдосконалення.
8. Управління матеріально-технічною базою на підприємствах індустрії туризму.
9. Організація і управління матеріальними ресурсами в готельному, ресторанному і туристичному бізнесі.
10. Оцінка ефективності інвестиційних проектів в туризмі.
11. Ефективність використання матеріальних, трудових, фінансових і інформаційних ресурсів в готельному (ресторанному) підприємстві.
12. Управління знаннями на підприємствах індустрії туризму як спосіб підвищення їх конкурентоспроможності.
13. Технології ухвалення управлінських рішень на підприємствах індустрії туризму.

Управління персоналом

1. Формування і підтримка корпоративної культури підприємств індустрії туризму.
2. Соціально-психологічні аспекти управління в індустрії туризму.
3. Оцінка продуктивності праці і шляху її підвищення на підприємствах індустрії туризму.
4. Управління продуктивністю праці на підприємствах готельно-ресторанного господарства.
5. Методи вирішення конфліктів на підприємствах індустрії туризму.
6. Управління персоналом на підприємствах індустрії туризму.
7. Управління професійною кар'єрою працівників туристичних підприємств.
8. Особливості управління персоналом на малих підприємствах індустрії туризму.
9. Аналіз кадрової структури і трудового потенціалу підприємства індустрії туризму.
10. Компетенції персоналу підприємств індустрії туризму: визначення, формування і моніторинг в процесі управління ними.
11. Соціальна відповідальність і партнерство в індустрії туризму.
12. Стратегічне управління персоналом підприємств індустрії туризму.
13. Управління якістю туристичних послуг.
14. Методи контролю якості послуг в індустрії туризму.

Освіта в туризмі

1. Маркетинг ринку освітніх послуг у сфері індустрії туризму.
2. Організація підготовки і перепідготовки управлінських кадрів для індустрії туризму.
3. Організація і ефективність професійного навчання в індустрії туризму.

Підприємницька діяльність в туризмі

1. Розвиток малих форм підприємництва в індустрії туризму: вітчизняний і зарубіжний досвід.
2. Підприємницька стратегія підприємств індустрії туризму.
3. Економіка і організація діяльності малих підприємств індустрії туризму.

4. Бізнес-план туристичного (готельного, ресторанного) підприємства: поняття і основні етапи розробки.

Планування в туризмі

1. Маркетингове планування на підприємствах індустрії туризму, його організація і ефективність.
2. Інвестиційний план в готельному і ресторанному господарстві: основні етапи і методи розробки.
3. Економіко-математичні методи планування діяльності туристичного (готельно-ресторанного) господарства.
4. Планування праці і соціального розвитку підприємства туріндустрії.
5. Планування собівартості туристичних послуг і шляхи її вдосконалення.
6. Планування ефективності діяльності турфірми (готельного, ресторанного) підприємства в умовах ринку.
7. Фінансовий план готелю і методика його розробки.
8. Фінансове планування в туристичному (готельному, ресторанному) підприємстві.
9. Зарубіжний досвід планування діяльності підприємств індустрії туризму і можливість його використання у вітчизняній практиці.

Організація та технологія надання туристичних послуг

1. Методи обслуговування гостей і показники якості обслуговування в готельних (ресторанних) підприємствах.
2. Організація обслуговування гостей в турфірмах (готельних, ресторанних підприємствах) і її вдосконалення.
3. Системи забезпечення безпеки в туристично-готельній сфері і їх ефективність.
4. Організація впровадження передових стандартів обслуговування на підприємствах туристичного бізнесу (готельно-ресторанного господарства).

Економічний аналіз діяльності туристичного підприємства

1. Аналіз фінансового стану підприємств індустрії туризму (на прикладі готелю, ресторану або турфірми).
2. Економічний аналіз ефективності діяльності підприємства індустрії туризму (на прикладі готелю, ресторану або турфірми).
3. Аналіз виконання плану по прибутку готельного (ресторанного) підприємства.
4. Внутрішньофірмовий комерційний розрахунок на підприємствах готельно-туристського комплексу.
5. Моніторинг і оптимізація фінансово-економічних процесів в туристичних підприємствах.

Інформаційні технології в туризмі

1. Впровадження сучасних автоматизованих систем управління на підприємствах індустрії туризму.
2. Перспективи розвитку інформаційних технологій і систем на підприємствах індустрії туризму.
3. Сучасні централізовані системи бронювання в індустрії гостинності і туризму.
4. Електронна комерція на підприємствах індустрії туризму.

Додаток Б
Зразок заяви на затвердження теми дипломної роботи

Завідувачу кафедри туризму ЧНТУ
к.е.н., доц. Ковалю П.Ф.
студента групи МТП-61 2 курсу
Іванова Івана Івановича

Заява

Прошу затвердити тему магістерської дипломної роботи:
«Управління персоналом туристичної фірми (на прикладі ТОВ
„Мансана”)».

Дипломна робота буде виконуватись за матеріалами ТОВ
„Мансана”, м. Київ, вул. Московська, 37/2, оф. 82.

дата
підпис студента

Додаток В
Бланк календарного плану виконання дипломної роботи

Календарний план

№ п/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів	Примітка
1	Вибір теми		
2	Підбір і опрацювання літератури		
3	Написання дипломної роботи		
3.1.	Написання 1-го розділу		
3.2.	Написання 2-го розділу		
3.3.	Написання 3-го розділу		
4	Кінцеве оформлення		
5	Рецензування роботи		
6	Попередній захист		
7	Захист дипломної роботи		

Студент

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Додаток Д
Форма видачі завдань для виконання дипломної роботи

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Науково-навчальний інститут управління та адміністрування
Факультет життєдіяльності, природокористування та туризму

Кафедра
Освітньо-кваліфікаційний рівень
Напрямок підготовки
Спеціальність

туризму
магістр
24 “Сфера послуг”
242 “Туризм”

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри туризму

_____ к.е.н., доц. П.Ф.Коваль
“ ___ ” _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

- _____ (прізвище, ім'я, по батькові студента у давальному відмінку)
1. Тема роботи _____
_____
_____
- керівник роботи _____,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом вищого навчального закладу від “ ___ ” _____ 20__ року № _____
2. Строк подання студентом роботи _____
3. Вихідні дані до роботи _____
_____
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____
_____
_____
_____
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
_____
_____
_____
6. Дата видачі завдання _____

Додаток Е
Зразок заповнення титульного аркуша дипломної роботи.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

ДИПЛОМНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

**«Рекламна діяльність на туристичних підприємствах
(на прикладі туристичного агентства «Окмі-Тур»)».**

Студент	Петренко Петро Петрович
Факультет	Життєдіяльності, природокористування і туризму
Форма навчання	Денна
Напрямок підготовки	24 «Сфера послуг»
Спеціальність	242 «Туризм
Кафедра	Туризму
Науковий керівник	Іваненко Іван Іванович _____ (підпис)

Рішенням кафедри робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією.

Протокол № _____ від «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри: к.е.н., доц.

Коваль П.Ф.

Додаток Ж
Зразки бібліографічних описів використаних джерел

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Навчальні посібники, підручники, монографії: один, два або три автори	Стафійчук В.І. Рекреалогія: навч. посіб. [Текст] / В.І.Стафійчук – К.: Альтерпрес, 2008. – 264 с. Герасимович В.Н., Голубь А.А. Методология экономической оценки природных ресурсов [Текст] / В.Н.Герасимович, А.А.Голубь. – М.: Просвещение, 1980. – 195 с.
чотири автори	Туристичні об'єкти України [Текст] / Під ред. В.М.Лабскір. – Х.: НТУ "ХПІ", 2002. – 175 с.
Книги під назвою	Замки та фортеці [Текст] = Castles and Fortresses / упоряд., вступ. ст., комент. Л. В. Прибєги ; перед. сл. М. Жулинського ; пер. англ. мовою О. Подшибіткіної ; пер. фр. мовою О. Кобушкіної. - К., 2007. – 351 с.
Перекладні видання	Уокер Дж.Р. Введение в гостеприимство: [Текст] / Дж. Р.Уокер, пер.с.англ. М.Адамов. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 463 с.
Щорічники	Населення України, 1998 рік [Текст] : демографічний щорічник / Держ. ком. статистики України, Упр. статистики населення / Л.М. Стельмах (відп. за вип.). – К. : Б.в., 1999. – 466 с.
Автореферати дисертацій	Кірсенко М. В. Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918-1920 років (Політико- дипломатична історія з доби становлення Чехословацької республіки) [Текст] : автореф. дис... д-ра іст. наук : 07.00.02 / НАН України. — К., 1998. — 36с.
Складові частини журналу, газети	Бейдик О.О., Криницька Л.Л. Світові рекреаційно-туристські ресурси [Текст] / О.О.Бейдик, Л.Л.Криницька // Український географічний журнал. – 2007. - №2. – С. 49-55.
Закони	Закон України "Про туризм" від 05.09.1995 р. № 324/95-ВР // Туризм і охорона культурної спадщини: український та польський досвід: Монографія. / В.Вакуленко, І.Валентюк, В.Грибан та ін. – К.: К.І.С., 2003. – С. 113-129.
Тези доповідей	Кравченко Н.О. Шляхи інноваційного розвитку рекреаційного господарства Полісся [Текст] / Н.О.Кравченко // Сучасні тенденції розвитку економіки, освіти та науки в контексті євро інтеграції: Матер. Всеукр. наук.-пр. конф. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2008. – С. 102-103.
Багатотомні видання	Географічна енциклопедія України[Текст]: в 3 тт. Т.2 / Ред. кол.: О.М.Маринич (гол. ред.) та ін. – К.: Українська Радянська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1990. — 479 с.
Картографічні видання	Українські Карпати [Карти] : Долина : карта для туристів / Головне управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України. - К., 1998.
Стандарти	ДСТУ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1: 2003, IDT) [Текст]. – Взамен ГОСТ 7.1–84, ГОСТ 7.16–79, ГОСТ 7.18–79, ГОСТ 7.34–81., ГОСТ 7.40–82 ; введ. 2007–07–01. – К. : Держспоживстандарт України, 2007. – 48 с.
Електронні джерела	Скиба М. Музей: статика чи динаміка? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.museum-ukraine.org.ua/index.php?go=News&in=view&id=4537

